ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 293.—ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ— 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1857

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է . . . . . 130 ղրշ
Վեցամսեայ „ . . . . . 70 „
Եռամսեայ „ . . . . . 40 „
Մէկ ծանուցումը տողին 80 փարա է։
Յառաջադրութիւնները կանխիկ են։
Յառաջադրութիւնները ամեն ամսոյն 1ին եւ 16ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն ճամբուն ծախքը ամեն մէկ թիւին համար 20 փարա է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւ իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. եւ ասոնց ճամբուն ծախքը խրկողին վրայ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պօմպայէն յուլիս 15/27 թուով Սուէզիշ եւ անկէ օգոստ. 27ին Աղէքսանդրիա հասած հեռագրական լուր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Հնդկաստանի ապստամբութեան վիճակին վրայ։

«Անգղիացւոյ Հավլոք զօրապետը Քանպուրի առջեւ ապստամբները զարնելէն եւ Նանա Սահիպի հրամանին տակ եղող ապստամբ զօրքերը գրեթէ բոլորովին ջարդելէն ետեւ Տէլհիի վրայ ընկրաւ քալել իր զօրքերովը, եւ Նէյլ զօրապետն իր եաւեր Թողուց կիսաբաժնով մը։

«Վան-Քուրլանտ եւ Նիքոլսըն զօրապետներն ալ նոյնպէս Տէլհիի վրայ կը քալեն սահպաւ իրենց զօրքերովը։

«Պօմպայի բանակին զօրաց դունդերէն մէկը ապստամբեցաւ Հոլքարի մէջ, բայց շուտով զսպուեցաւ։

«Նոյն բանակին ուրիշ երեք դունդերն ալ Կալկաթայի մօտը եղած Տինարուր քաղաքին մէջ ապստամբեցան։

«Անգղիայէն խրկուած զօրքերը Պոմպայ հասնելու սկսեր են։

Անգղիոյ լրագիրներուն էջերը լեցուն են Հնդկաստանէն գրուած նամակներով, որոնք աղեկտուր կերպով կը նկարագրեն ապստամբներուն ըրած բարբարոսական անգթութիւնները։ Թոյմ լրագիրը Հընկաստանի ապստամբութեան առաջնորդներէն Նանա Սահիպի նկարագրութիւնը կընէ, որ Քանպուրի մէջ ըրած գազանական անգթութիւններովը երեւելի եղած է։

«Հնդկաստանի ապստամբութեան պատկերը Նանա Սահիպն է, բարբարոսութեան վերջին ծայրը հասած։ Կըսվի թէ այս անգութ գազանը կատարեալ պարոն մըն է. խիստ դիւրին եւ մաքուր կերպով անգղերէն կը խօսի. յաճախ Քանպուր կերթար այցելութեան. անգղիացւոց զինուորական պաշտօնականներուն մեծ բարեկամն էր. անոնց որսի ընկերն էր եւ յաճախ անոնց ուրախութիւններուն կը հրաւիրվեր։ Մէկ խօսքով՝ ինչ որ է նէ մեզի պարտական է։ Այս դաւաճանը, իր հին ընկեր ու բարեկամ պաշտօնականները համոզելէն ետեւ որ քաղաքը իրեն յանձնեն ու իրենք երթան, զանոնք ամենն ալ ջարդել տուաւ վայրենի անգթութեամբ։ Անգղիացւոց կանայքը շուկայներուն մէջ հրապարակաւ իր զօրքերուն վաճառել տուաւ, եւ երսուն հասնելէ ալ իրեն պահեց։

«Կերեւի որ երբոր տեսաւ թէ Հավլոք զօրապետն իր վրայ պիտի յարձակէր, այն երսուն անգղեսցի կանայքը իր բանակին առջեւը բերել տուաւ պատերազմին դաշտը, ու ամենն ալ գլխատել տուաւ։ Հաւասիկ երիտասարդ Հնդկաստանը. ահաւասիկ մարդը՝ որ Այրթոնիա թագուհւոյն տեղը պիտի անցնէր թէ որ ապստամբութիւնն յաջողէր։»

Ընտասանի Հօնկ-Քոնկ քաղաքէն Թայմ լրագրին գրված նամակ մը լուր կուտայ, թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը Ընտասան խրկած արտաքոյ կարգի լեւազօր դեսպան ըլլալով Նէճինի պատուէր խրկեր է որ նաւախուսրին մէկ մասը Ռէյ-Հօգեսին վրայէն մինչեւ Ռէքինկ երթայ չինաց մայրաքաղաքը, եւ վերջնադիր մը խրկելով պահանջէ կայսրէն, որ Քանթոնի չինաց կառավարչին վարմունքին կը հաւանի թէ ոչ՝ իրեն իմացընէ։

Թայմ լրագիրը կըսէ, թէ լորտ Նէճին նաւեւ պաշտօն առած է Ճաբոն երթալու։

Նոյն քաղաքէն գրված ուրիշ նամակ մը լուր կուտայ, թէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց նաւախումբը՝ Քանթոնի վերջին խռովութիւններուն ժամանակը Ամերիկացի բնակչաց ըրած կորուստներուն հատուցում ստանալու համար՝ Ընտասանի ծովուն մէջ եղած Ֆօրմոզ կղզին առեր է երբեւ դրաւական (ըէհին)։

Գաղղիական Ռէյտ լրագիրն այս լուրը սուտ՝ կը հանէ։

Անգղիական Էքսամինր լրագիրը Հնդկաստանի անդղիական կառավարութեան եկամուտն ու ծախքը հետեւեալ կերպով կը հաշուէ։

Եկամուտ	553,683,600 Ֆր.
Ծախք	578,003,400„

Հնդկաստանի հիւսիսային-արեւմտեան դաւառները՝ որ հիմա ապստամբած են, 119,600,000 Ֆրանք եկամուտ կը կը բերին, որուն 102 միլեոնի չափը հողերէն (էօշիւր) է։

Հնդկաստանի անդղիական ընկերութիւնը որուն ձեռքն է Հնդկաստանի կառավարութիւնը, 1,557,380,000 Ֆր. պարտք ունի, որուն համար տարին 51,108,000 Ֆր. շահ կը վճարէ։

«Այս պարտքը արդարեւ մեծ է, կըսէ գաղղիական Լ՚որ լրագիրը, բայց Հնդկաստանի անգղիական տէրութեան ընդարձակութեանը նայելով տարապայման չէ։ Անկէց զատ, Հնդկաստանի ընկերութեան դանձական վիճակը Անգղիոյ վիճակէն շահաւոր է։ Անգղիա տարին 1500 միլեոն Ֆր. եկամուտ ունի. բայց 19,000 միլեոն ուկէս Ֆր. պարտք ունի եւ տարին 700 միլեոն Ֆր. շահը վճարէ։ Բսելէ որ, Անգղիոյ տէրութեան պարտքը՝ իր եկամուտէն տասներկու անդամ աւելի է. իսկ Հնդկաստանի ընկերութեան պարտքը՝ եկամուտէն եռապատիկ աւելի է։»

Վ. Նաբօլէոն կայսրը Գաղղիոյ Շալոն դաւառին մէջ զօրաց մեծ բանակ մը պատրաստած ըլլալով, ուր զինուորական կրթութիւններ եւ փորձեր պիտի ընել տայ, օգոստ. 17/29ին ինքն ալ Շալոն գնաց Փարիզէն. եւ կըսվի թէ սեպտեմբերի ամիսը հոն պիտի անցունէ։ Ռէլիսիէ, Պօսքէ եւ Քանրոպէռ մարաջախտներն ալ Շալոն հրաւիրվեցան՝ ըլլալիք զինուորական փորձերուն ներկայ գտնըվելու համար։

Շալոնի բանակը մեծ պատրաստութիւններ կըլլան ընդունելու Անգղիոյ Թագուհւոյն ամուսին Ալբերթ իշխանը՝ որ իր մէկ քանի գաւակօքը սեպտ. 8/20ին Փարիզ կ՚սպասվի։

Պէռլինէն օգոստ. 14/26 թուով լուր կուտան, թէ Ռուսաց Վ. Աղէքսանդրը կայսրը սեպտեմբեր 2/14ին պիտի երթայ եւ 4/16ին Գերմանիայի Տարմշթատ քաղաքը պիտի հասնի, ուր 6 օր պիտի կենայ։ Կըսվի թէ Վ. Նաբօլէոն կայսրն ալ Տարմշթատ պիտի երթայ Վ. Աղէքսանդր կայսեր հետ տեսնըվելու։

Այս լուրը հաստատութիւն կառնէ հեռագրական լուրով մը՝ որ կը ծանուցանէ թէ Նաբօլէոն կայսրը Շալոնի բանակին մէջ յայտարարութիւն ըներ է Գաղղիոյ Մօտէլ դաւառէն եկած պատգամաւորութեան մը, թէ Շալոնի բանակն աչքէ անցընելէն ետեւ Գերմանիա պիտի երթայ։

Շթութկարտէն (Վերթէմպէրկի մայրաքաղաքը) գրված նամակ մըն ալ լուր կուտայ, թէ Վ. Նաբօլէոն կայսրը խոստացեր է Վերթէմպէրկի Թագաւորին, որ կայսրուհւոյն հետ իրեն այցելութեան գայ իր մայրաքաղաքը։ Ռուսիոյ կայսրն ալ նոյն մայրաքաղաքը պիտի երթայ։

Շվէտի Օսկար Թագաւորը ծանր հիւանդ է, եւ իր կոտակն ըներ է։

Կովկասէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Շէյխ Շամիլ Լէկկիներուն ու Ռուսաց մէջ պատերազմը սաստկապէս կը շարունակէ։ Օլիհիմէ ամոյն սիրզեները Ռուսաց զօրաբաժին մը դէպի Լահա քալելով, Լէկկիներուն Հաճիպուս անուն Նայիպը եւ Լմիր Մէհմէտ Լմին փաշային որդին 30-35 հազար ընտիր Լէկկիներով դարանը մտեր եւ յանկարծակի ռուսաց զօրքերը պաշարելով՝ ամեն կողմանէ անոնց վրայ յարձակեր են։ Ռուսերը արիաբար դէմ գնելով այսչափ բազմութեան, 18 ժամ շարունակ պատերազմ եղեր է վերջին ասպատանի ասպակութեամբ եւ երկու կողմանէ շատ մարդ ջարդվեր է։ Լէկկիները բաւական թնդանօթ ալ ունին եղեր, բայց կըսվի թէ չեն կրցեր յաջողել։

15 հազար Տաղստանցի՝ Կասպից ծովուն եզերքը եղած ռուսաց եկեղեցիները շարունակ կը կողոպտեն ու կաւրշոկեն եղեր։

Պարսկաստանէն գրված նամակները լուր կուտան, թէ Շահը յառաջիկայ Սէֆեր ամսոյն մէջ իր ծննդեան տարեդարձին օրը՝ իրեն յաջորդ եւ ժառանգ պիտի հրատարակէ իր Լմիր-Սիզամանուն որդին, եւ այս առթիւ մեծ հանդէսներ պիտի ըլլան։

Պարսկային ծովածոցին եւ Օմանի ծովուն մէջ սաստիկ փոթորիկ մը ելլելով՝ Անգղիոյ դրօշակ կրող բազմաթիւ հընդկական նաւեր ցամաքն ինկեր են։

Նաշէն հեռագրով լուր եկաւ մայրաքաղաքս, թէ նոր ընտրութիւնները ամսոյս 1ին սկսեր են Մոլտաւիայի վիճակներուն մէջ։ Երդէն եկեղեցականներն ու մեծ կալուածատէրներն իրենց պատգամաւորները ընտրեր են. եւ կըսվի թէ այս ընտրութիւններուն արդիւնքը առջիններէն տարբեր եղեր է։

Թունուզէն գրված նամակ մը հետեւեալ լուրերը կուտայ։

«Թունուզի մէջ օգոստ. 9ին անցած ողբալի անցքերը խստիւ պատժվեցան՝ յանցաւորները բռնվելով ու նաւարանը (քիւրէկ) խրկվելով։

«Պէյը կերեւի որ բարեկարգութեան ճամբան մտնելու հաստատ որոշում ըրած է։ Հրաման ըրաւ որ առեւտրական ատեան մը եւ յանցաւորաց իրաւարարութեան համար Շէրրայէն զատ ուրիշ ատեան մը հաստատվի, որուն մէջ պիտի դատվին այսու հետեւ ամեն եղեռնագործութիւններն ու յանցանքները եւ մանաւանդ կրօնից վերաբերեալները։

«Շէրրայի բարձր ատեանը՝ որուն վճիռը կատարելու պարտաւորեցաւ պէյը հրեան գլխատել տալով, լուծվեցաւ։»

Սակայն օգոստ. 21 թուով հեռագրական լուր մը կը ծանուցանէ, թէ Պէյին այս ըրած զիջումները Գաղղիոյ կառավարութեան բաւական չսեպվելով, գաղղիական նաւախումբը Քորսիքայէն ճամբայ ելեր է Թունուզ երթալու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս որ ամեն տարի սովորութիւն է, օգոստափառ Ինքնակալը Օսմանեան նոր տարեգլուխին առթիւը երկուշաբթի օրը Բ. Դուռը գնաց պաշտօնէից ժողովոյն ներկայ գանըվելու, եւ մէկ ժամ ու կէսնստելով, քանի մը կարեւոր խնդիրներու վրայօք դրված տեղեկագիրները մտիկ ըրաւ։

Պայսերական հրամանաւ՝

Ռումելիի բանակին սպարապետ Լօմէր փաշան Պաղտատի կուսակալ անուանեցաւ փոխանակ վախճանեալ Իէշիտ Մէհմէտ փաշային։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամերիքէին 67 նուագն մէջ մեղի եղած մեր թղթակիցներուն պատասխանին ընդունելիքը*։

ՅՕԳ. Գ.

13 Պալվինականք.
14 Արմինոսականք.
15 Պաքսթրեանք.
16 Հակոբէնք.

Սորբաթանոն

17 Յեսանկեալեանք
18 Նախանկեալեանք (սքէրալսիսարիէնս).
19 Կոմարոսեանք.
20 Հակատագրականք.
21 Յայտարարք.
22 Սոսկհաւատեանք (Սօլիֆիտիէնս)։

Կուվէնոթ։ Այս աղանդաւորաց վարդապետութեանը վրայ քննութեան սկսելէն առաջ, իրենց աղանդապետին անունին ստուգաբանութեանը վրայ հետաքրքրական մեկնութիւն մը եղած է, որ մենք ալ պատշաճ դատեցինք թարգմանել, եւ այսպէս։

«Պալվին, 1540 ին Հէնովայի մէջ Աստուածաբանութեան դասատու եղած ժամանակը սկսաւ իր աղանդը տարածել. այն ժամանակը իր բուն անունը՝ Շօվէն էր. բայց ինք «Մեկնութիւն Սենեկայ» անունով 1532 ին Փարիզ տպուած մէկ գրքին մէջ անունը փոխեր Քուվէն ըրեր էր։ Այս երկու անուններն ալ (կըսէ Հ. Իվանս) առաջինը՝ գաղղիերէն լեզուին չէ բառէն ու երկրորդը՝ Լատինէն լեզուին է-ովը բառէն ածանցուած հատրելով, Հռովմայ եկեղեցւոյն անդամները կուվէնոթ բառը իբր նախատական անուն մը այս դաւանութիւնը ունեցող բողոքականաց տուին։»

Արդարեւ հեղինակին այս դիտողութիւնը մեզի ալ ճիշդ կերեւայ. վասն զի, ինչպէս որ գաղղիարէն չէ բառը կունդ, ճաղատ (տաղ) կը նշանակէ, նոյնպէս ալ իտալացւոյ է-ովը բառը իրենց լեզուին մէջ նոյն նշանակութիւնը ունի, որով կուվէնոթ բառը՝ մենք ալ մեր լեզուին մէջ կրնանք իբր ճաղատ նշանակութեամբ հասկնալ։

Պալվինականաց աղանդը՝ հինգ գլխաւոր խնդիրներէ բաղկացեալ է։ Այս հինգ խնդիրները որ իրենք հինգ յօդուած անունով կը ճանչնան՝ հետեւեալներն են։ Ա. Նախասահմանութիւն. Բ. Սկզբնական մեղք. Գ. Մահաւոր փրկութիւն. Դ. Ընտրեալ ընտիր, եւ Ե. Սրբոց համբերութիւնը կամ հաստատութիւնը։

Սոնք ինչ այլանդակ խորհուրդներ կը պարունակեն՝ յայտնելէն առաջ, կուզեմ նախ ծանուցանել, որ ասոնց վրայ նոյն իսկ կուվինոթ համաձայն չեն. ասոնց վրայօք յաճախ եւ խիստ դառն վիճաբանութիւններ եղան մինչեւ հիմա. այսու ամենայնիւ ընդհանուր կերպով ասելով (կըսէ Հ. Իվանս) այս հինգ յօդուածները այսպէս կը մեկնեն։

ՅՕԳ. 1. «Աստուած, դեռ աշխարհի հիմերը չի ձգած՝ իր անփոփոխելի դիտաւորութեանը, ազատ ընտրեցը ու սիրոյն համեմատ, սակաւաթիւ մարդիկ ընտրեց Քրիստոսիս յաւիտենական փառաց արժանի ըլլալու համար, առանց նայելու հաւատքի կամ գործի կամ ուրիշ որ եւէ պայմանի՝ արարածին կողմէն կատարուելու. ու ինքը հաճեցաւ վճռելու որ մարդկութեան մնացած մասը, նախատանաց ու ցասման դատապարտուին՝ ի փառս իւր վրէժխնդիր արդարութեանը։»

ՅՕԳ. 2. «Յիսուս Քրիստոս իր չարչարանքովը ու մահովը քաւեց ընտրելոց մեղքերը, բայց դոյն ընտրելոց մեղքերը։»

ՅՕԳ. 3. «Առաջին մարդոյն անկումանը պատճառաւ մարդկային ազգը բոլորովին եղծաւ. ու Ադամ իրենց դաշնադրութեան գլուխը ըլլալուն պատճառաւ, իր մեղքը իր զաւակներուն անցաւ ու եղծեալ բնութիւն մը ալ անոնց հաղորդուեցաւ. եւ հիմակու բոլոր պատուիրանազանցութեանց պատճառն ալ այս է. նաեւ մենք այն մեղքովն է որ մահու եւ բոլոր մարմնաւոր հոգեւոր եւ յաւիտենական թշուառութեանց ենթակայ եղանք։»

ՅՕԳ. 4. «Անոնք որ Աստուած յաւիտենական կենաց նախատահմանեց, բարեհաճած է՝ որոշեալ ժամանակին տիրապէս իր բանովն ու հոգիովը զանոնք այն մեղանչական ու մահկանացու վիճակէն, որուն մէջ անոնք բնութեամբ գըտնուած են, դուրս հանելու որ շնորհ ու փրկութիւն զանեն Յիսուսիս Քրիստոսիս։» եւ

ՅՕԳ. 5. Անոնք որ Աստուած իրօք մեղաց ու մահուան վիճակէն դուրս առաւ ու իր հոգւովը զանոնք սրբացուց, անոնց անկարելի պիտի ըլլայ այն շնորհաց վիճակէն դուրս իյնալը։»

Ընդհանրապէս այլանդակ վարդապետութիւն մը լսենք կամ կարդանք, որ ամենմասա, ամենակալ, ամենագութ, ամենարդար ու անաչառ դատաւոր արարչի մը դատաստանը՝ իր ստեղծած արարածներուն ամենէն անկիրթին ամենէն ոգեւորին, մէկ խօսքով զինքը բնաւ չի ճանչցողին կոտրած դատապարտանին կը նմանեցնէ. ու մարդկային ազգը յանկարծ անարդարութեան մէջ կենալէ, ասանկ աղանդ մը՝ որ Աստուած իր բոլոր արարածներուն վրայ հաւասար խնամք ունենալով իւր Որդին բոլոր աշխարհի մեղաց քաւութեանը համար խրկելը կոչանայ, ու մարդիկ Աստուծոյ կամքը ընելու կարողութիւն չունենալը կը տրոշէ. ու հաւատացեալոց հիմակու անկատար վիճակնուն մէջ թէ որ յատուկ կերպով զգուշութիւն չընեն, արթուն չըլլան, աշխարհիս փորձութիւններուն չի դիմանալով շնորհքէ իյնալնուն հնարաւորութիւնն ու յաւիտենական կորստեան մէջ իյնալնին կոչանայ. թէպէտ կրսեմ ասանկ աղանդներ լսենք ու կարդանք, պարտական ենք մեր ամենագութ արարչին փառք տալու եւ շնորհակալ ըլլալու որ մեզ լուսաւորչական սուրբ հաւատքին մէջ ստեղծեր է, որուն սուրբ վարդապետութեամբը առինքն եւ մեր նմաններուն ունեցած պարտաւորութիւնին կատարելապէս սորվելով՝ նոր տեսակ հաւատքներու ու օտար քարոզիչներու կարօտ չենք մնացեր։

Պալվինականութեան ուրիշ ստորաբաժանման մէջ, նախ՝ յետանկեալներն ու նախանկեալները կան։

Յետանկեալանք կը հաւատան թէ «Աստուած թոյլ տուաւ Ադամայ, որ պատուիրազանցութիւն ընէ, առանց նախասահմանելու անոր անհրաժեշտ անկումը, ու հետեւաբար անոր զաւակացը շնորհք ըլլալու վճիռն ալ, արդէն եղած յանցանքի մը դարման ըլլալու համար տուած կը կարծեն»։ Իսկ «Նախանկեալեանք կը պնդեն թէ Աստուած՝ ի յաւիտենից վճռեց Ադամայ պատուիրազանցութիւնը, այն կերպով, որ մեր նախահօր հնարաւոր չըլլայ իր անկումէն զգուշանալու կամ խոյս տալու»։

Սորմիճ վարդապետն ալ (կըսէ Իվանս) այս նիւթին վրայ իր գրած «դասախօսութեանցը» մէջ այսպէս կը մեկնէ այս անբաղձելի որոշմունքը։

«Նախանկեալեանց ու յետանկեալեանց դրութիւններուն մէջ ասոնց տարբերութիւնը կայ, որ առաջինները կը հաստատեն թէ «Աստուած կամեր է որ քիչ-ուր մարդիկ դատապարտելով իր արդարութիւնը փառաւորէ, նոյնպէս մնացածներն ալ փրկելով իր ողորմութիւնը փառաւորէ. ուստի վճռեր է որ Ադամ անհրաժեշտ կերպով մեղանչէ եւ իր յանցանքովը զինքը ու իր զաւակներն ալ յաւիտենական դատապարտութեան տակ ձգէ։

«Իսկ յետանկեալները կը հաւատան թէ «Աստուծոյ նախախնամութեան վճիռը՝ Ադամ իր ազատութիւնը այնպէս չարաչար գործածելուն համար՝ մարդկային ազգը արդէն ինկած համարած է անոնք վճռակի մը մէջ՝ ուր ամենն ալ անհրաժեշտ ու անխուսելի կործանման մէջ պիտի թողուին, բայց ի անոնցմէ որ նախասահմանութեան վճռով նոյն դատապարտութենէն ազատ մնալու շնորհը ունեցեր էին»։

Մ. Պին ու Ա. Հիլ՝ նախանկեալեանց ամենէն նշանաւոր Աստուածաբաններն ու նաեւ կալվինականութեանալ պաշտպան են. եւ ասոնց հետ կը յիշուին նաեւ Թոմպլասի ու ամենէն գլխաւորը Յոնաթան Էդուարդ Մերիկացի եկեղեցականը որ անսովոր ուրախութեամբ ալ տեր էր (կըսէ Հ. Իվանս)։

Կոմարոսեանք ալ թէպէտ կալվինական աղանդաւորներէն են, բայց կալվինականութեան ամենէն աւելի նախանձայոյզ Ֆրանսօա Կոմարոսի կուսակիցները ըլլալնուն՝ այս անունովը ճանչցուեցան։ Ֆ. Կոմարոս կալվինական քարոզիչը ծնաւ 1563 ին։ Նախ Ֆրանքֆորթի մէջ աւետարական քարոզութիւն ըրաւ. յետոյ Լէյդ քաղաքին մէջ Աստուածաբանութեան դասատու եղաւ։ Ան իր պաշտօնակից Յ. Արմինոսին հետ երկար ու սաստիկ վէճեր ըրաւ ինքնիշխանութեան խնդրոյն ու Պալվինի աղանդին քարոզած նախասահմանութեանը վրայ. ու բոլոր սրտիւ աշխատեցաւ որ Պալվինի ճակատագրական (ֆաթալիսթիք) վարդապետութեանը մէկ բառը դուրս չի թողելով ամրել ասոյ ամենուն մտացը ու օրտին մէջ։

Այս վիճաբանութիւններն ու հակառակութիւնները պատճառ եղան Հոլանտիոյ քաղաքներն ու եկեղեցիները քննելու, ու վերջապէս Մ. Ֆ. Կոմարոսը պարտաւորուցին Լէյդէն դուրս ելլելու ու 1641 ին ալ աշխարհէս դուրս ելաւ։ Սոր կուսակիցները Կոմարոսեան ըսուեցան, բայց մենք ալ տեսնելով՝ որ Պալվինի վարդապետութիւնը, իր հաակրցած կերպով նախախնամութեան շնորհիւը մարդկային ազգին ամենամեծ մասը յաւիտենական կորստեան դատապարտելէ անդառնալի կերպով, իր այս ճակատագրական վարդապետութիւնը առիթ առնելով մենք ալ Պալվինականները նաեւ ճակատագրականք (ֆաթալիսթ) կոչեցինք եւ կարծեմ անյարմար ալ չըլլար։

Արմինոսական

3. Արմինոս բողոքական Աստուածաբանը 1560 ին ծնաւ, 1603 ին Հոլանտայի Լէյդն քաղաքին մէջ Աստուածաբանութեան դասախօսութիւն ըրաւ. ու 1609 ին մեռաւ։

Արմինոս իր դասատուութեան ժամանակը մտածելով որ Պալվինականաց սորվեցուցած ընտրելոց եւ դատապարտելոց նախասահմանութիւնը, ինքնիշխանութեան եւ շնորհաց կարծիքները՝ Աստուածային արդարութեան բոլորովին հակառակ են, իրեն պարտք համարեց որ զանոնք հերքէ, ուստի նախանկեալեանց հետ շատ վիճաբանութիւններ ըրաւ ու շատ ջանք ըրաւ որ էր երեւէն (եւ ոչ թէ ծովեր անցնելով եւ ուրիշ ազգերը խաւարելով) բոլոր տարակարծիք քրիստոնեայ ժողովուրդները միացնէ։ Բայց ասոր դէմ կալվինականներուն ըրած հակառակութիւնները միայն իր մեռնելովը չի վերջացաւ, այլ մեռնելէն ետեւ ալ իր հետեւողներուն դէմ սոսկալի անդրդութիւններ ըրին (ինչպէս որ վարը պիտի տեսնենք). այսու ամենայնիւ այսօրուան օրս (կըսէ հեղինակը) Արմինոսականք Հոլանտիոյ մէջ կալվինականներէն խիստ շատ են։

Ուստը Արմինոսականք կալվինականաց կողմէն քաշած հալածանքներուն եւ անդթութիւններուն չդիմանալով՝ 1611 ին Հոլանտիոյ տէրութեան քաղաքացիներն երկու ժողովներուն տեղեկագիր մը դրեցին խիստ սրաշարժ կերպով, ու իրենց քաշածները յայտնելով ազատ ելցին որ տէրութիւնը իրենց վրայ դթայ։ Այս տեղեկագրոյն մակագիրը յայտարարութիւն դրած ըլլալնուն համար, իրենց թշնամիները անոնց յայտարարէ ալ կանչել սկսան։

Արմինոսի կարծիքն ալ հինգ գլխաւոր խնդիրներէ կը բաղկանայ որ ասոնք են։

ՅՕԳ. 1. «Աստուած մարդկային ազգին ապագայ վիճակը տիրապէս եւ անպայման վճռով մը չի հաստատեց. այլ ընդհակառակն, ի յաւիտենից նահմանեց որ փրկէ անոնք որ Յիսուսի Քրիստոսի վրայ իրենց հաւատքը անարատ պահեն. նոյնպէս ալ վճռեց, որ պատժէ անոնք որ իրենց անհաւատութեանը մէջ շարունակեն, ու կեանքերնուն վերջը հասած ժամանակին ալ չի զղջան ու Աստուածային օգնութիւնը չի խնդրեն։

ՅՕԳ. 2. «Յիսուս Քրիստոս իր չարչարանքն ու մահուամբը քաւեց մարդկային ազգին մեղքերը առ հասարակ ու ամեն մէկ անհատին մեղքն ալ մասնաւորապէս. սակայն Քրիստոսի չի հաւատացողները այս Աստուածային շնորհին պիտի զրկուին։»

ՅՕԳ. 3. «Մարդկային ազգը բոլորովին եղծեալ չէ, ու եղծումը մարդկանն տարբեր չափ իրարմէ բաժնելու, ու վերջապէս Մ. Ֆ. Կոմարոսը պարտաւորուցին Լէյդէն դուրս ելլելու ու 1641 ին ալ աշխարհէս դուրս ելաւ։ Սոր կուսակիցները Կոմարոսեան ըսուեցան, բայց մենք ալ տեսնելով՝ որ Պալվինի վարդապետութիւնը, իր հաակրցած կերպով նախախնամութեան շնորհիւը մարդկային ազգին ամենամեծ մասը յաւիտենական կորստեան դատապարտելէ անդառնալի կերպով, իր այս ճակատագրական վարդապետութիւնը առիթ առնելով մենք ալ Պալվինականները նաեւ ճակատագրականք (ֆաթալիսթ) կոչեցինք եւ կարծեմ անյարմար ալ չըլլար։

Արմինոսական

3. Արմինոս բողոքական Աստուածաբանը 1560 ին ծնաւ, 1603 ին Հոլանտայի Լէյդն քաղաքին մէջ Աստուածաբանութեան դասախօսութիւն ըրաւ. ու 1609 ին մեռաւ։

Արմինոս իր դասատուութեան ժամանակը մտածելով որ Պալվինականաց սորվեցուցած ընտրելոց եւ դատապարտելոց նախասահմանութիւնը, ինքնիշխանութեան եւ շնորհաց կարծիքները՝ Աստուածային արդարութեան բոլորովին հակառակ են, իրեն պարտք համարեց որ զանոնք հերքէ, ուստի նախանկեալեանց հետ շատ վիճաբանութիւններ ըրաւ ու շատ ջանք ըրաւ որ էր երեւէն (եւ ոչ թէ ծովեր անցնելով եւ ուրիշ ազգերը խաւարելով) բոլոր տարակարծիք քրիստոնեայ ժողովուրդները միացնէ։ Բայց ասոր դէմ կալվինականներուն ըրած հակառակութիւնները միայն իր մեռնելովը չի վերջացաւ, այլ մեռնելէն ետեւ ալ իր հետեւողներուն դէմ սոսկալի անդրդութիւններ ըրին (ինչպէս որ վարը պիտի տեսնենք). այսու ամենայնիւ այսօրուան օրս (կըսէ հեղինակը) Արմինոսականք Հոլանտիոյ մէջ կալվինականներէն խիստ շատ են։

Ուստը Արմինոսականք կալվինականաց կողմէն քաշած հալածանքներուն եւ անդթութիւններուն չդիմանալով՝ 1611 ին Հոլանտիոյ տէրութեան քաղաքացիներն երկու ժողովներուն տեղեկագիր մը դրեցին խիստ սրաշարժ կերպով, ու իրենց քաշածները յայտնելով ազատ ելցին որ տէրութիւնը իրենց վրայ դթայ։ Այս տեղեկագրոյն մակագիրը յայտարարութիւն դրած ըլլալնուն համար, իրենց թշնամիները անոնց յայտարարէ ալ կանչել սկսան։

Արմինոսի կարծիքն ալ հինգ գլխաւոր խնդիրներէ կը բաղկանայ որ ասոնք են։

ՅՕԳ. 1. «Աստուած մարդկային ազգին ապագայ վիճակը տիրապէս եւ անպայման վճռով մը չի հաստատեց. այլ ընդհակառակն, ի յաւիտենից նահմանեց որ փրկէ անոնք որ Յիսուսի Քրիստոսի վրայ իրենց հաւատքը անարատ պահեն. նոյնպէս ալ վճռեց, որ պատժէ անոնք որ իրենց անհաւատութեանը մէջ շարունակեն, ու կեանքերնուն վերջը հասած ժամանակին ալ չի զղջան ու Աստուածային օգնութիւնը չի խնդրեն։

ՅՕԳ. 2. «Յիսուս Քրիստոս իր չարչարանքն ու մահուամբը քաւեց մարդկային ազգին մեղքերը առ հասարակ ու ամեն մէկ անհատին մեղքն ալ մասնաւորապէս. սակայն Քրիստոսի չի հաւատացողները այս Աստուածային շնորհին պիտի զրկուին։»

ՅՕԳ. 3. «Մարդկային ազգը բոլորովին եղծեալ չէ, ու եղծումը մարդ-

կայն ազգին վրայ չեղաւ Աստուած նախահօրը իրենց դաշնակցութեան գլուխը ընելուն համար, այլ միայն մահկանացուութիւնն ու բնական չարութիւնը նախահօր մեղացը ուղղակի հետեւութիւններն են որ իր զաւակացը վրայ մնացած են։ »

ՅՕԳ. 4. Մեղաւոր ազ փրկութեանը համար անդիմադրելի շնորհ մը կայ խօսքը՝ բոլորովին սուտ է։ »

ՅՕԳ. 5. « Հաւատքով Քրիստոսի միացողներն ալ կրնան իրենց հաւատքէն հնալ ու իրենց շնորհայ վիճակը խաղաւ կորսընցունել։ »

Մնացեալը հետեւեալ թուով։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռ. Գրան բարեխնամ կառավարութիւնը անցեալ շաբթու կայսերական հրամանագրով Լիսպան արգիլեց դուրսէն Տաճկաստան վառօդ բերելը։ եւ յատուկ ծանուցագիրներ խրկելով մայրաքաղաքին դեսպաններուն՝ այս արգելքը իմացուցանոնց, խնդրելով որ անոնք իրենց հպատակներուն ծանուցանեն։

—Անցեալ ուրբաթ օրը Ռուսաց Ա. Աղէքսանդր կայսեր ասնախմբութիւնն ըլլալով, Գէօյիւք Տէրէի Ռուսաց դեսպանատունը մեծ հանդէս եղաւ։

—Ռրուսիոյ թագաւորը Կարմիր Արծուոյ առաջին կարգի պատուանշանը խրկեց Նգիատոսի փոխարքայ բարձրագոյն Սայիտ փաշային եւ օգոստափառ Ինքնակալին փեսայ մսեմ։ Իշհաքի փաշային։

— Անուանի Գէսարիոնն պէյ եւ Խան Մահմուտ քիւրտերը՝ որ Սիրիա կղզին էին, եւ վերջին ժամանակներս օգոստափառ Ինքնակալը իրենց ներում շնորհելը էր, կայսերական հրամանաւ Միւրիմիրան փաշա անուանեցան։

— Մայրաքաղաքիս հեռագրի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ, թէ Պ. Գօլսէն Գէլիրատ՝ շնորհած հեռագրական թելը մինչեւ Սոֆիա լմնցած ըլլալով, հասարակութիւնը կրնայ Տաճկաստանի ամեն հեռագրատուներէն Սոֆիայի հետ թղթակցիլ միայն տաճկերէն լեզուով։ Սրոշնիա ալ հեռագրատուն մը բացուած է տաճկերէն լեզուով թղթակցելու համար։

Հեռագրի գործակալութիւնը նաեւ Ուզունճովա ալ հեռագրատուն մը հաստատեց, տեղւոյն վաճառականներուն ժամանակը ամեն հեռագրատանց հետ տաճկերէն լեզուով թղթակցելու համար։

—Անցեալ ուրբաթ օրը Անգլիոյ անձնատանութեան փորձ մը եղաւ։

« Հայազգի աղջիկ մը անբուժելի հիւանդութիւն մը ախտանալով՝ դիշերուան ժամը վեցին միջոցները ինքզինքը ծովը նետեց։ Ռարեբաղդաբար մօտը գտնուող նաւավարներ՝ իմնալուն ձայնը լսելով իսկոյն վազեցին աղջիկը ծովէն հանելու։ Դիպ մը խղդուած վիճակի մէջ։

Ժամանակ

— Պրուսայէն օգոստ. 28 թուով մայրաքաղաքիս Ժուռնալն գրված նամակ մը հետեւեալ սոսկալի լուրերը կուտայ։

« Այս երկուշաբթի օրը իրիկուան ժամը 10 ին միջոցները՝ քաղաքիս Տերվիշ Թէքիէներուն մէկին Ցաձիկ մը գալ կելլէ՝ որ անշուշտ կատաղի յիմարութեամբ մը բռնուած էր, եւ դանակ մը ձեռքը՝ Հայոց բազմամարդ թաղերուն մէկը մտնելով՝ առանց պատճառի մը կոկոի զիմացը եկողը զարնել ապաննել, թէ այր, թէկին եւ թէ տղայ։

« Այս անակնկալ յարձակումն թաղին բնակիչներն այնպէս կը զարհուրին, որ շուարեալ կը թողուն զերնոք խնդին դանակին բերանը։ Այս կատաղին իր անցած ճամբայներն արիւնլուայ ընելով բոլոր թաղը կը պտըտի եւ Սէթ-Պաշեի կամուրջը կը հասնի։ հոն ալ երեք հոգի կը զարնէ։ Այս արիւնահեղ ընթացքը շարունակած ատենը, քանի մը բանուոր վրան կելնան, ու ահագին դիմադրութիւն մը եւեւ՝ վերջապէս խենդը գետինը կը զարնեն ու տեսչութեան ձեռքը կը յանձնեն։

« Զարնուածները շատ են։ Ուրթը մեռեալ համարեցինք, որոց մէջ ընտանեաց հայրեր եւ փոքրիկ աղջիկներ կան։

« Վիրաւորեալներն աւելի շատ են, եւ ամեն վայրկեան կիմանանք որ դեռահասակ կանայք եւ երիտասարդներ իրենց վերքերէն մեռեր են՝ խորին սգոյ եւ յուսահատութեան մէջ ձգելով իրենց ընտանիքի։ »

Ռուս «Օրէն» լրագրին գրված նամակ մը այս դժբաղդ եղելութիւնը պատմելով՝ կըսէ թէ ջորս հայ եւ երկու տաճկի աղջիկ մեռեր են, հինգ կամ վեց հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորվեր են։

— Փարիզի դաշնադրութեան համեմատ, Ռուսիոյ կառավարութիւնը՝ Օսմանեան կայսերական կառավարութեան պէս՝ տասը մեծ ու պզտիկ շոգեշարժ պատերազմական նաւ Սեւ Ծովու մէջ պահելու իրաւունք ունենալով, երեք հատ պատուատիւոր քորվէթ երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքս հասան Քրօնշթատէն, եւ Սեւ Ծով պիտի երթան։

Մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը մատ ատենին, այս քորվէթներէն մէկը սովորական եղած օղջունի թնդանօթներն արձակեց, որուն պատասխանեցին Թոփհանէի կայսերական թնդանօթները։

— Սամսունէն Սրվազ երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւնը օգոստափառ Ինքնակալին հաւանութեամբը հաստատվելով, կայսերական հրամանագիր մը շնորհվեցաւ Պ. Բրայս, Լարքինս եւ Ֆոյլ անգլիացիներուն։ Պ. Լարքինս անցեալ շաբթու Ընդհանրական դնաց՝ 25000 լիրա սթէրլին գաւմարելու, որ մինչեւ վեց ամիս կայսերական կառավարութեան պիտի տայ վերոյիշեալ ընկերութիւնը՝ իրրեւ երաշխաւորութիւն։

— Իզմիրի Էնթեռեսան լրագիրը լուր կուտայ, թէ Այտընի երկաթուղին գրեւոր Ճարտարապետը Պ. Մերէտիթ Ընդհանրէն Իզմիր հասեր է։ եւ ամսոյս 10/22ին երկաթուղին առաջին քարը պիտի դրվի։ Կըսվի թէ այս հիմնադրութիւնը հանդիսաւոր կերպով չպիտի ըլլայ։ այլ՝ երբոր յառաջիկայ ամառը երկաթուղին առաջին մասը լմննայ ու բանելու սկսի, այն ժամանակը պիտի ըլլայ հանդէսը։

Դատու բէն Քէօսթէնճէ շնվելիք երկաթուղին ալ յառաջիկայ գարնան պիտի սկսի շինվելու։

— Երեքշաբթի օրը մայրաքաղաքիս մէջ Մէհմէտ-փաշա-Գօքուշու ըսված փողոցը հրդեհ պատահելով մեծ առնը այրեցաւ։

— Նոյն իրիկունը ժամը երկու քին միջոցները Իւսկիւտարի Ինտարէ ըսված թաղը հրդեհ պատահելով առնը այրեցաւ։

—Երէկ շաբթի օրը ժամը 8 ին միացնելը արեւ մտնան հիւսիսի կողմէն սաստիկ փոթորիկը բրդաւ։ Գեղեցիկ, ու Թարապիայի վրայ, եւ կէս ժամու չափ խոշոր կարկուտով խառն անձրեւ մը գալով շատ վնաս ըրաւ այն կողմերը։

Քանի մը մարդիկ քիչ ուշատ ծանր կերպով վիրաւորվեցան։ շատ ծառեր կործանեցան, եւ Թարապիայի ու Գէօյիւքաէրէի առուներուն ապակիները մեծ մասամբ խորտակեցան։

Հաւեր Լգտնվեցան փողոցներուն մէջ որ կարկուտէն ջարդուբարդ եղեր էին։

—Անցեալ շաբթու Գէյօյլուի մէջ քանի մը յանգուշդ դողութիւններ եղան։ Երկու տուն Տէօրա-Եօլ-Աղբիւրի եւ մէկ տուն Մ'ալ գերեզմանատանիկողմը բալորովին պարպվեցան։

— Սատրիսի Քոռ-Եէ լրագիրն հետեւեալ սոսկալի եղեռնագործութիւնը կը պատմէ, որ Սպանիոյ Սալամանքա գաւառին Պալճատա գիւղաքաղաքին բանտին մէջ պատահած է։

Այս գիւղաքաղաքին բնակիչներէն մէկը՝ տեղւոյն եկեղեցիին զանգան ծանրագին նիւթեր գողցեր էր։ Իր երեք տղայքը՝ որոնց անդրանիկը հաղիւ հինգ տարեկան կար, այս նիւթերէն մէկ քանին տանը մէջ գտնելով՝ իրենց խաղալիկ կընեն։

Հասարակութեան ուշադրութիւնը ոգեւորելով՝ յիշեալ նիւթերը տղայոց ձեռքէն առնվեցան, հայրերնին ալ բռնվեցաւ ու բանտը դրվեցաւ։

Այս թշուառը ազատելու որ իր զաւակները տեսնէ եւ զանոնք անգամ մը համբուրէ։

Խնդիրը գիւրութեամբ ընդունվեցաւ տղայոց հասակին նայելով, եւ չէր ալ կարծուիլ, որ հայրը մը որչափ եւ չարը ըլլար, ոխ ունենար եւ վրէժ առնուլու զէր այն անմեղներէն՝ որոնք իր ըրած առաձարակագործութիւնը յայտնվելուն պատճառ էին եղեր։

Յաւալի անզգուշութիւն։ Պահապանները տղայքը քովը առնելնուն, այս գժնեայ հայրը անոնց հետ մինակ մնացած կարճ միջոցին մէջ երեքն ալ սպաննեց։ Այս անլուր եղեռնագործութեան վրայ՝ խակոյն քաղաքին բանտը տարվեցաւ, ուր իր արժանի պատիժը անշուշտ պիտի կրէ։

— Եալեոոյ լուր մը։

Լրատ. Գ. որն որ իր այլանդակ բնութեամբն ամենուն ծանօթ է, Սանդ քաղաքին մէջ տուփ (էոռ-էոռ) շինող արուեստի մը գնաց եւ «Պ'ուզեմ տուփ մը շինել տալ, բայց կը բաղձամ որ վրանիմ պալատիս պատկերն ըլլայ։» Սիկայ շատ դիւրին բանէ, պատասխանեց տուեսաւորը, ձեր բարձրութիւնն ինծի պալատին պատկերը բերէ, եւ ուզածը շուտով կը շինուի։» -Լաւ, բայց կ'ուզեմ որ պալատին դրան քով շան անակ մ'ալ ըլլայ մէջը շնով մը, բաւ լրաը։» -«Ես ալ շատ դիւրին է։» -«Լաւ բայց կ'ուզեմ որ շունն իրենն նայուելուն պէս իր անակին մէջ քաշուի, եւ ան ատենն դուրս ելլէ, երբ որ ալ իրեն չնայուի։ Սիկայ կրնաս շինել։» Տփադործը ծուռ աչքով մը լրատին երեսը նայեցաւ, կարծելով թէ զինքը կը ծաղրէ, բայց շուտ մը ինքզինքը ժողվեց ու պատասխան տուաւ։ «Սիկայ շինելը շատ դժուար է, եւ տուփը շատ սուղ կելլէ։» «Ոդէ, ըսաւ Ընդհանրին, միայն թէ շինուի։» -«150 ոսկիներն։» «Լաւ, 150 ոսկիներն։» -«Մէկ ամիսէն տուփը կընդունինք։»

Սիս մ'հոքը Տփադործը Լրատ. Գ.ին կուգայ ծոցէն տուփ մը կը հանէ եւ անոր երկրնցընելով կ'ըսէ, «Հաւանիկ, աեր, ձեր ուզածն տուփը։» Լրատը զանիկայ ձեռքը կառնու ապէկ մը կը զննէ եւ կը պատասխանէ։ «Հա պալատին պատկերը, ահա շան անակը, բայց շունն ուր է։» -«Դուք ջսիք որ շունն իրեն նայուելուն պէս անկուցմէ ելլայ։» -«Այո։» -«Եւ թէ նորէն երեւան ելլէ, երբ ալ իրեն չնայուի։» -«Այո։» «Հմայ որով հետեւ կը նայիք, շունն իր անկանին մէջ քաշուած է, տուփը ծոցերնիդ դրէք, անմիջապէս նորէն դուրս կելլէ։» Լրատ. Գ.ն քիչ մը ժամանակ մտածելէն ետքը 400 ոսկիներն կը հանէ եւ ճարտար արուեստաւորին ձեռքը կուտայ։

Ե-դոպ

Տրապիզոնէն Արժանապատիւ Եբիկ վարդապետ հետեւեալ նամակը գրված է մեզ հրատարակելու։

Յարգոյ խմբագիր։

Ազգասէր Մասիսի բնաւորութիւնն է ազգին մասնաւոր բարիքներուն վրայ ընդ հանուր խնամութեամբ մը ուրախանալ, եւ իր ուրախութեան առիթները հրատարակելով՝ ազգիս ընդհանրութիւնն ալ ուրախացնել։

Աշխարհքիս վրա շատ անգամ փորձուած է որ՝ մարդկային ազգին դիպուած մը պատահած ատեն, կարծիք կընեն՝ մարդիկ թէ անիկայ մեծ ձախորդութիւն մը՝ յաստուածակոյս կողմանէ, եւ ասիկայ ալ՝ դիպուածը նոր պատահած ատենի բայց չենք՝ մէկէն՝ ի մէկ միտք բերել, թէ անկէ Աստուած մեզի մեծամեծ բարիք պատրաստած է, ու կը վհատինք ալ՝ի բարեգործութիւնս, թէ եւ ամոր բիւր օրինակն անգամ սուրբ գրոց մէջը կը տեսնենք ու կը կարդանք։

Ասիկայ հաւատիք որ ժամանակաւոր խռովութենէն ետքը՝ խաղաղութիւնը մշտնջենաւորապէս կը թագաւորէ, եւ որ խռովութեան երեսէն մարդիկ մեծամեծ վնասներ կը կրէին, հաշտութեան ծիածանը մարդոյ սիրտերուն վրայ հորիզոնաձեւ ձգուելէն ետքը՝ խաղաղութեան քարիքը կը վայելենք։

Մտքերնիս բերենք խաղաղութեան այս ծիածանին իրեն նորածին ծնած օրը։ որ պիտի խռովութեան ալիքներ դադրեցընելով եւ սանձնարարոյ երկինքը վրդովմունքը խորասոյզ անդնդասոյզ ընելով, խաղաղութեան աշխարհքի ջրհեղեղ հորիզոնին վրայ ելօթնալոյս շաւաւիղքով ճառագայթեց։ եւ անատեն երկրորդն աշխարհի խաղաղութեան առաջին աւետաբեր ազաւնին ընդ երեկս տարպանին դուռը հնչեց երկնաւոր խաղաղութեան ձայնը, եւ այս ջրհեղեղ պատահարին յաստուածոյ մեծ բարիք մեզի պարարաստելուն առհաւատչեան մատոյց նոյն հօրն զուռամելով՝ ներեւ ձիթենոյ՝ի բերանի իւրում՝ ի նշան հաշտութեան յաւիտենականին ատատուծոյ, որու հետ հնչեցաւ եւ աստուածային խաղաղութեանն բարբառ։ Պարզեցն իմ երեքից յամպոս, ոչ կորուսանել զազգ մարդկանն, որս համար բարիութեան պատգամ ստացեր էր զառաջինն։ « ոչ թողից զոգի իմ՝ի դոսա վասն լինելոյ զոգս մարմին։ »

Ա. օրինակն կընան մեր քաղաքացի ժողովուրդը հասկընալ ազգային փոքրիկդէպքը, որ յոր եւնման աս աստուածային բարիութեանն՝ի վերայ ազգի մարդկան՝ փոխեցաւ՝ի խաղաղութիւն, եւ խաղաղութեան ձայնին մեզի աւետարանիչ եղաւ Կարնոյ վիճակին Առաջնորդ սրբազան Գրիգորիոս արհիպ գերապանծ, որ Աւետարանի խաղաղութեան շիւղը՝ի բերան ունելով, երկնաւոր խաղաղութեան հոտը բուրեց՝ի հօտ անուշիկ, եւ՝ի կողմանէ Սրբազան Պատրիարքին յատուկ աս բանէս համար յանձնարարութիւն բերած ըլլալով։ հողեւոր հոր սիրոյ եւ խաղաղութեան ձայնը առ հոգեւոր որդիս հնչեցուց։ -Ո՞ւաւետարանիչ խաղաղութեան. հնչեաց զխաղաղութեան եւ խաղաղութիւն թագաւորեաց՝ի սիրտս եւ յոգիս յաստուածաշունչ իշխանաց ժողովրդեանս մերոյ, եւ նոյն սիրտ եւ հոգի ժողովրդեանն՝ իր խաղաղակ սրտի եւ հոգւոյ հետ միաւորեց ու տարաբաղձ մեզի աս խաղաղութեան արտունին, բայց

իր հաշտարար հոգւոյ հեռքը անջինջ տպաւորեց 'ի սիրտս եւ յոգիս երախտամանաչ ժողովրդոց։

Բայց մեզ ասա՛ չէ ուրախութիւն մեծայն, որով ազգասէր Մասիսը ընդհանրապէս պիտի ուրախանայ՝ ու ուրախացնէ ազգիս հռատրակութիւնը։

Վաղաքին գեղերու խիստ շատ հարուստութեանը հետեւ Սրբազան Պատրիարքին քանի մը քահանայից ձեռնադրութեան հրաման ընդրած էինք շնորհելու սրբազան Հօր, այս յանձնարարութեան եւնոյն Սրբազանի ակնկալեալ գալստեան լուրը առնելով, իշխանք ժողովրդեան մերոյ եւ ազգասէր հոգաբարձուք ազգի՝ Պայիանեաց դպրատունք որ մեր հոյակապ առաջնորդարանի վերնայարկին է, գեղեցիկ պատահումներով ու եւրոպական տարազով զարդարեցին հիւրընկալարան գերապատիւ հիւրին։

Դեռ նոր կը մերկանար երկնից թագուհին իր գիշերային օթոցը, եւ այն ինչ Սեւ ծովու արեւելեան հորիզոնէն իր ճառագայթները կը վազվզէին կապոյտ ջրին երեսը ոսկեցող սփռելու, շրջենաւը արեւմտեան հորիզոնէն ելլելուն նշան տուուեցաւ, եւ մինչ ես կը դանդաղէի նաւահանգիստը իջնալ ընդառաջ հիւրին, ամեն հայազգի գրէթէ մեծ պղտիկ նաւահանգիստը բռներ կեցերէին։ ես եւ ազգապետնիս մակոյկով շրջենաւը իջանք։ սրբազան հիւրերնիս առինք, ու գարձանք 'ի պատրաստեալ նմա օթեւանս վարժարանիս։

Երկուշաբթին մինչեւ կիւրակէ երբ որ ձեռնադրութիւնը պիտի ըլլար, նոր տեսարան մը բացուած էր ազգիս առջեւ ամեն երեկոյ կարծես իրենց նուաստ ընդունելութիւնը փոխարէն։ Աղգերնուս մէջը 'ի Ա։ Պօլիս եղած մեծահամբաւ Աբրիստակէս վարժապետին քաղցրերդեցիկ համբաւներովը որ կը զուարճանային միայն մեր երիտասարդ դպիրք ու քաղաքացիք, Սրբազան հօր պարկեշտասուն եղբօր, որ իմ Բիւզանդնէ Օ՝օրաբաբէլեան, եւ ազնիւ երաժշտապետին անդրանիկ աշակերտ, անոր երաժշտական գեղգեղուն մեղեդիներով՝ անոնման եւ անօրինակ կը կաղմէր այս գիշերային տեսարանը, ուր 'ի հրաւիրմանէ Սրբազան հօր նշանակուեր էին ներկայանալու ամեն ձայնաւորք 'ի պատրաստութիւն հանդիսին օծման, եւ յընտրելութիւն երաժշտական եւ Օփերական խաղիցն երգեցմանց, զորոնք իր անհամեմատ ներդաշնակութեան կոկորդին մէջը կը հնչէր եւ աղերսը թելերու թրթռալու քաղցրութեամբ ամենուս դարմանաց արժանիքը կը խլէր։ Հաբաթաթին հասանք, եւ անոր երաժշտական ձայնին քաղցրութիւնը որ յերգս նոքանոս քաղցրի, ամեն ազգաց ձայնաւոր երիտասարդներու ականջը հասաւ, եւ հեռաւոր տեսարաններուն մէջ ներկայ ականջալուր եղան հաւատացեալ հայ եղբարք։ իսկ ձեռնադրութեան հանդիսին մէջ՝ յայս եռանդյուն տեսարանաւորները բուսական թիւ մարգկան կը կացուցանէր։ տրգուրեւ այս էր մեր իսկական ուրախութիւնը։ փառ զի շատ ատեն է՝ որ ազգիս մէջ շատ տեղ նօթայով երգեցմունքը կիսամահ դիտէինք, նորէն կենդանացած տեսանք որով եւ ազգիս հինաւուրց եկեղեցական երաժշտութեանց արժէքը կրնանք չափել, եւ շնորհ մատուցանել վերոգրեալ երաժշտապետին, որ իւր հեռամաւտ գիտութիւնովը իւրաքանչիւր երաժշտական խաղ կենդանացնելով յիւրում կոկորդի, դանոնքն տուրբացուցեր է 'ի գիր, եւ այսպէս յիշատակաց արժանի ազնիւ աշակերտներ կը թողու ամեն տեղ եւ ամեն ժամանակ։

Ընդուր էր այսպիսի հոգեւոր հանդէս քանի տարուընէ հետէ 'ի Տրապիզոն եւ անտես։ ժողովրդոց երրորդ մասը աս ժամանակէն տակաւ հասակի տէր ըլլալով, այսպիսի եկեղեցական հանդիսի գաղափար ալ չուներ, հանդիսին արարողութիւնը ուրբաթ երեկոյին սկսելէն 'ի վեր, մինչեւ կիրակի պատարագին վերջը սուրբ Օգսէնտ եկեղեցին բաց էր ժողովրդոց խուռն բազմութեան առաջին գիշեր ցերեկ, վասն զի անոնց երթեւեկութիւնը անընդհատ էր յամենայն փողոցս եկեղեցւոյն։ չորս քահանայապուտաց ձեռնադրութիւնը 'ի սարկաւագութիւն, մեր անարժանութեան պատարագելովը կատարեց սրբազան արհին, ձեռնադրութեան հանդիսին օրը որ ինքնին սրբազանն էր պատարագիչ, տաճարին մէջ ժողովրդոց բազմութիւնը միմիայն ծովու կատակ կատակ փոքրիկ ու վազվզուն ալիքները կ'նմանին, որ արեւմտեան հովէն մղուելով, մեկզմեկ կը խորտակեն։

Աւարդարեւ նորապսակ քահանայից օծութեանը ատեն՝ ամեն ազգ ալ մարգարէական աչքով կ'նայեր նուիրելոց վրան, եւ կ'տեսնէին որ այն խեղճ ու դեղջուկ սոսկականները ժողովրդոյ բազմութեան մէջէն ընտրած 'ի պաշտօն փառացրն Աստուծոյ զգեցեր են զարդարութեան զգեստը, եւ սուրբքն աստուծոյ հաւատացեալք ցնծալով կը ցնծան։ իսկ այս նորս Ահարօն իր պճղնաւորն զգեցեալ 'ի բեհեղ ծիրանիս քահանայական ոսկեթել եւ մարգարտայեռ պատմուճանաւ թագ 'ի գլուխ կը պճներ 'ի մէջի, եւ ասիկայ Սրբազան պատարագիչը ամենուն երեւակայած խաղհուրգը բարձր ձայնիւ ալ քարոզելով, հանդէսը բոլորող եկեղեցական երգեցմունքը խնարհեցան յողջոյն 'ի համբոյր սրբութեան, եւ լրումն առաւ ձեռնադրութիւնն։

Այս ամեն հանդիսից եւ փիթարութեանց կարծես թէ պակաս մնացեր էր դեռ եւս, անիկայ ալ քաղաքական կառավարութեան ազնուական անձանց բարեկամական այցելութեամբը կատարուեցաւ։

Սրբազան հօր ճանապարհորդութեան առաջի օրը 'ի պատիւ իւր հայրական ընդունելութեանը՝ ազգիս կողմէն մեծ հայկերայթ պատրաստութեան գիշերը երբոր ցանկացեր էին քաղաքական կառավարութեան Տէֆթէրտար էֆէնտին նոյն կառավարութեան քանի մը երեւելի անձինքներով եւ քանի մ'ալ քաղաքացի տաճիկ ազնուականներով մեկտեղ՝ Սրբազանին փոխադարձ սիրոյ այցելութիւն մը ընել։

Այս խնճոյքը եւս քաղաքական 'պատիւ մը ըլլալով ազգիս՝ մեծ փառաւորութեամբ կատարուեցաւ գիշերուան մինչեւ ժամը վեցը, ուր եւ բաղմականները պատուասիրեցան երաժշտական դասուն նորալուր եւ գեղգեղուն երգերով, որոց քաղցը եւ հաճոյական ունկնդրութիւնը վերընծայեցին ազգիս եւ Սրբազան հօր փառաւոր անունը։

Մեր գերապատիւ հիւրին յետին հրաժարական ողջունի օրը՝ որ պիտի մեծ արտմութիւն բերեր մեզի, սակաւ միջոցի մէջ մեծ սէր կապելնուս համար իր վրայ, բայց եւ այնպէս իր Սրբազան սիրոյ եւ հայրական օրհնութեան յիշատակը անջինջելի եւ քաղցր տպաւորվելով 'ի սիրտս եւ յոգիս, մղեց զմեզ դամենեսին նոյնպէս ուրախութեամբ դանիկա յուզարկաւորել, ուստի իշխանք եւ ժողովուրդք 'ի ձի եւ հետիոտս բազմութեամբ մանկուայն տարինք գնորին սրբազնութիւնը իւր բոլոր հետեւանքներով, մինչեւ քաղաքիս հարաւային բարձրաւանդակ բլրին միւս երեսը, եւ տալով ամենքս մեր սրտի եւ սիրոյ յետին համբոյրը, իւր հայրական օրհնութիւնը խնդրեցինք մեր՝ ու մեր քաղաքի վրայ, եկան բաժանման կետին վրայ՝ խնդրելով յաստուծոյ, որ Սրբազանի ընթացքը ուղղէ անվնաս 'ի վիճակն իւր, եւ գնա 'ի ճանապարհս խաղաղութեան, եւ դարձաք 'ի տուն։

Այս ամենայն յիշատակաց գովելին եւ մշանջենաւոր սիրոյ արժանին այն է որ՝ գերընտիր հայրը խաղաղութեան եւ ազգային սիրոյ եւ միաբանութեան եւանգը իրին [illegible] մեր ժողովրդոց մեծի եւ փոքրու սրտին մէջ, որս համար իրեն սրբութեանը այն ամեն ծարպաւոր հիւրընկալութիւնը ըստեցին, եւ գեռ եւս քաղցանգ չափ չվայելած կը համարին անոր հոգեւոր օրհնութիւնը իշխանք մեր եւ ժողովուրդք։

Մատուցանելով զայս 'ի նիւթ հրատարակութեան ազգային Մասիսի, մնամ եւ այն։

17, օգոստ. 1857

Տրապիզոն

Աբելվերդապետ Մելիքեանց

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Վարդապետ բժիշկ մը որ Անդրէասի եւ սուրբ Գալատներու հիւանդանոցներէն եկեր է, հիմա ընդունելովը Պէյօղլու բնակելով, անդամալուծութեան (էլեմբրէ-մէնթ) ը-սանոգութեան (սարսուրդ) գիտարութեան (սերսէմբէ) եւ-իւեղի հիւանդութեանց պիտի նայի, որոնց շատ գոչյաստ է։ Ինչը մեծ եւ-ասղջաբ գանը գեղ բնակելով լսուի որ ու գիտակ հիւանդները հոն նայի։ Այս թիշկին հետ գիտելու-ղղը՝ Մերճանը Մարգարեան Պ. Յարութիւնին էր սուր նստելը ինքով մը իմացնեն։

Յարգէ Ս. Մ. Մինասեանէ ընկերութիւնը ընդունած է Անդրէասի գեսակ գեսակ իսաղայներ օրական եւ շաբաթական այլ եւ այլ յեղով լսելի է։ Նոր խաղմա շինելու գործիներ, որոնք էլ գոյնի մէջ շատ գիտ խաղմա կը-նեն։

Նոր Անդրէասի ինգոյնա սուղաներ այլ եւ այլ գեսակ։ եւ էլատրէ ոգի ամաներ հիմա ոգան գնով կը ծախուին նոյն ընկերութեան մաղազան 'ի Պալատիա։

Յարգէ Պ. Յակոբ Պալեանը Անդրէասի վերապահելով այս օրերս սկսաւ շինել Անդրէասի ազնիւ գրեթէրներ (պատկամատ) ինչպես նրով, շատարով եւ ինչով, սուսայով եւ ինչով, լիմոնով եւ պարզ ինչով, որոնք շատ օգտակար եւ հմուտ են հիւանդներու գոյայոյ եւ հարուածներու։ Այս գրեթէրներուն ինարմութիւնը (ինչպութիւնը) կը հրատարակի գնուարակութիւնը Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերաց մաղազան 'ի Պալատիա։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԳԱՄՊՈ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԱՎ ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱՑ

8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

		Ղ.	Մ.
Լոնդրա 31 օր պայմանաժամ			
„ 3 ամիս	„	143	44
Փարիզ „	„	226	
Ամստրտամ „	„		....
Վիեննա „	„	555	
Թրիեստ „	„		
Լիվորնո „	„		
Հինովա Լ. Ն. „	„		
Օրեսա „	„		.....

ԳՐԱՄՈՅ ԸՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄԱՎ

4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ		129	20
Անդրիանոպոլ լիրա		143	
Գրաղնոյ 20 ֆրանգոց ոսկի		112	20
Ռոսի բօլիմբերիալ		116	
Ասպրիոյ բէսբէրոլ		67	
„ Մահմուտ		66	
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի		32	
„ „ արծաթ		25	20
Հինգ ֆրանգոց արծաթ		28	10
Գրաղովանոց		22	10
Գոլնարիս		32	
Բրեմեն		30	
Հոֆուրին		195	
Մահմուտիէ ոսկի		120	
Հինգնոց գոնանոց, հաղարին		200	

Կ. ՊՕԼԻՍ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԳԱՂ ԹԱՐԵՐԻՐ

(ԳԱՆԹԱՐԻԷ)

Իսոհվի		Ղ.	Մ.
Ոսկ. ե. Արաբիա Ա. տոկ 100 հատ		1050	1200
„ „ Բ. „ „		940	1040
„ Գ. „ „		850	900
Շաքար			
Ընդ. Գլ. 6—10 լիտր			
Լոնդրա	կենտնր		
Լիվերբուլ	10 „ „		
Գլասգով	„		
Ընդ. ե. Հոլ. Ա. տոկ.	„	400	410
„ „ „ Բ. „	„	390	395
„ „ „ Գ. „	„	375	385
		Ղ. Մ.	Ղ. Մ.
Պղնձ (Պիղծ)	հատ	10,	
Գրաֆի (Թրաբլի)	ցտ	„ 22.	
Մէնոկ (Գրաբենգիլ)	„	9.	10
Նեբիլեղեն։			
Լիսկ (Զիվիս)			
Պենկալա	հատ.	Ղ. Մ.	125 . 130
Մարրա	„	„	60 . 70
Ուրան էրմիր (Գրբրբ)			50
Հասարակ Արճենդ.			43 . 45
Ա. տոկ. „ ո՞ Ղարաղ			100
Սպիտակ-գրեղ (Ի՞սպիտ-գրեղ)			
Ճենովա Ա. տոկ ղրգենտոս	„	380	400
Թրիեստ Ս.Վ.Ա.	„	100 .	
Նեբիլեթայտ			
Գրանֆիլ (Մօրպատամ կենդ	„	350	400
Ամերիկ Մարիա տոկ	„	„	120 . 130
Մեսաղայնի			
Ընդ (Գրաբս)	կենդ. Ղ.	1020	1030
Ընդ-Ղարդ Ընդ. հատ.	„	8	9
Ղարդ (Զիվիս)	կենդ.	„ 220	230
Երկաթ Ընդ.			
Երբիղայ (Լոնա) բարբայ,			
տարակոսի.	կենդ. Ղ.	88 .	90
Յոյն (Տէմիր) բեհեարոս	„	88 .	92
Տիպոկ ֆիր 1--12	„	130 .	135
Կապար (Գուրշուն Ընդ			220
Թենեկէ (Թենեքէ) ղրգենտ	„	390 .	400

Ներքին բերք

		Ղ.	Մ.	Ղ.	Մ.
Ընգիլ	հատ	300			
Թէնգիզ Ինդիգոյ		5 5.			
Բուրդ (Եռաքաշ) Բուրդ		10			
„ Ընտրելի		9	20		
„ Լուսնակ	„	16.			
Մեղրամոմ		32	33		
Հեղեղ Ինդիգոյ		7.		8	
Գինարդ (Մաղը) ոչ		13			
„ Հերմակ		5,		6	
Մալեօք Արեւոգոյ		15.		16	
Մահմուդիէ Ընտ. ըստ գեղեցիկ		300.		350	
Արիմբէ Ճերմակ գեղեցիկ	հատ	30.		40	
Բամբակ Իզմիրի	„	9.		10	
Խեժ Էրբիլ (Օմարգիրգի)					
„ Ընտրելի	„	30.		35	
Վարդի ջուր (Գոլ ջուր) Գրբ-					
ղանլեթ	մբոթալ	16.		17	

ՄԵՏԱՔՍ

		Ղ.	Մ.	Ղ.	Մ.
Սեւ Ա. տոկ	ֆիֆթեն	Ղ.	540	630	
„ Բ. „			495	540	
Մեշրուտ էրբ			490	535	
„ „			470	480	
Հոտ երկայն ընդէր			520	530	
„ „ դիլ			240	260	
Տէմիրտէշ					
Պարկոտանի դիլ հատ			270	290	

Լոբի Տրպզանտ 100 հատ		130	
Կուրի (Գիրտէ) Տրպզանի կենդ		130	
Զէր Ամերիկէ հատ		10	10
Ամոր (Սոդան) Քանդիս	„	9	
Աղ ֆօլ		7 .	20

ԱՐՄՏՒՔ

Յարեն Ընտրելի երբ էրբ		28	
„ Բուդելի „	„	25	
„ Խոմայի „	„		
„ Կուլոյ „	„		
„ Թայլան „	„	30	33
Խոշոյի կոկոշ	„		
„ Բուդելի կոկոշ	„	20 .	22
Նոր Կուլոյ	„	17	
„ Ընտրելի	„		
Գոբի Բուդելի	„	11	12
Ալբ թէնեքէրտաղ		3	
„ Բ. տեսակ	„	2	20
Բրինձ Ուրիզ	„	3	30

Վահանոյի մէջ հայ ընդունիր 250,000 էրբ։ յարեն ե 30,000 էրբ։ գոբի։

Ա՝ լրագրիս շաբաթը անդամ մը կ'ելլէ հինգշաբթի օրերը։ Ով որ ուզէ կրնայ սուրբագրիլ, Կ. Պոլիս՝ Զինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դուրսերը հոդաբարձուներն են.

Իզմիր՝ Սարգիս աղա Աղաբեկեան։
Անդրիանոպոլ՝ Պ. աղարոս աղա Տ. Գասպարեան
Ամիսիոնոպոլ՝ Յոհաննէս աղա Պահճեանեան։
Պրուսա՝ Յակոբ աղա Մանասեան
Կեսարիա՝ Մահտեսի Կարապետ աղա Գաբէճեան։
Տրապիզոն՝ Յակոբ աղա Գարակէօզեան։
Կարին՝ Յակոբ աղա Խոսրովեան։
Երզնկա՝ Յակոբ աղա Պրտրդլեան։
Պոլիս՝ Յակոբ աղա Մանի։
Նիկոմիդիա՝ Պ. Ա. Մուրատեան։
Թոխատ՝ Մահտեսի Նշան աղա։

Ուրիշ քաղաքներէ սուրբագրվիլ ուզողները՝ աս տեղերէն մեկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

Կ. ՊՕԼԻՍ. ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ